

Lišejníky kamenných moří na Komářím vrchu u Kraslic

Petr Uhlík

Krajské muzeum Karlovarského kraje,
Muzeum Sokolov, Zámecká 1, CZ-356 01 Sokolov
peuh@seznam.cz

Abstrakt

Kamenná moře na Komářím vrchu (951,1m) u Nové Vsi patří k lichenofloristicky zajímavým lokalitám kraslické části Krušných hor. Mezi čtyřmi lokalitami vyniká kamenné moře „Ráchel“ na východní straně vrchu. Jsou zde významně zastoupeny terestrické druhy (především rodu *Cladonia*) a několika vzácnějších horských druhů rodů *Cladonia*, *Umbilicaria* a *Stereocaulon*. Nalezené druhy jsou podle připravovaného červeného seznamu lišejníků České republiky (Liška et al., in prep.) zařazeny do kategorií podle kritérií IUCN.

Klíčová slova

Krušné hory, Komářův vrch u Kraslic, lišejník

Rozlehlý Komářův vrch nad Novou Vsí u Kraslic je schován ve stínu slávy atraktivních náhorních plošin Krušných hor, které nabízejí cenná biologická společenstva vrchovišť. Přestože se na jeho západním svahu vyskytuje několik prioritních stanovišť soustavy Natura 2000 - přechodová rašeliniště, rašelinné smrčiny a pod rozlehlým vrcholem celkem čtyři kamenná moře, byl Komářův vrch zařazen do evropsky významné lokality Krušnohorské plató pouze zčásti. Příčinou jsou nejenom rozsáhlé produkční smrčiny ne temeni vrchu, ale i špatná klasifikace území při mapování.

Z lichenologického pohledu jsou bezesporu nejzajímavějšími lokalitami kamenná moře. Na rozdíl od zarůstajících lokalit na severozápadní a západní straně jsou otevřená kamenná moře na východním a severním svahu druhově bohatá. Zajímavostí severovýchodního kamenného moře je výskyt několika mikropopulací horské plavuně vrance jedlového (*Huperzia selago*) v dolním, jv. okraji kamenného moře. Z lichenofloristického pohledu se jako nejbohatší lokalita jeví největší kamenné moře Ráchel na východní straně Komářího vrchu (viz Rojík 2007b). Příčinou je vhodná poloha, sklon svahu i přiměřené

zapojení vyšší vegetace (zejména smrku a jeřábu ptačího) do ekosystému, které umožnily rozšíření většího množství zejména terestrických druhů lišejníků.

Mělké půdy na okrajích kamenného moře Ráchel se staly vhodným stanovištěm zejména pro jedenadvacet zaznamenaných druhů dutohlávek (*Cladonia* sp. div.) a dva druhy puklěrek (*Cetraria islandica*, *C. aculeata*). Na exponovaných temenech balvanů se nachází vzácný, konkurenčně slabý pevnokmínek *Stereocaulon saxatile*. Povrch žulových balvanů (podrobněji – viz Rojík 2007a, 2007b) osidlují jak lupenité, tak korovité petrikolní lišejníky. Časté jsou především mapovník zeměpisný a m. misnickovitý (*Rhizocarpon geographicum* a *R. lecanorinum*), poprvé z Krušných hor byl uveden i přehlížený druh *Miriquidica nigroleprosa* (Bayerová et al. 2004). Z lupenitých druhů se roztroušeně až hojně vyskytují horské druhy - pupkovka spálená (*Umbilicaria deusta*), pupkovka mnoholistá (*U. polyphylla*) a častá je i vzácná pupkovka severní (*U. hyperborea*).

Podle připravovaného červeného seznamu lišejníků České republiky (Liška et al., in prep.) jsou lišejníky Komářského vrchu zařazeny do kategorií podle kritérií IUCN.

Oficiální termín **obecně ohrožené druhy** „threatened“ zahrnuje tři kategorie: kriticky ohrožený, ohrožený a zranitelný (CR, EN a VU)

CR – kriticky ohrožený (Critically Endangered) - čelí extrémně vysokému riziku vyhynutí v blízké budoucnosti

EN – ohrožený (Endangered) - čelí vysokému riziku vyhynutí v blízké budoucnosti

VU – zranitelný (Vulnerable) - čelí velkému nebezpečí vyhynutí ve střednědobém období

NT – téměř ohrožený (Near Threatened)

LC – málo dotčený (Least Concern) - druhy, u nich jsou jen velmi malé obavy z vyhynutí

(zdroj: www.wikipedia.cz)

Z lišejníků na kamenném moři Ráchel je do kategorie CR (kriticky ohrožený druh) zařazen subatlantský pevnokmínek *Stereocaulon saxatile*. V ČR existují pouze dva publikované údaje o tomto druhu z Jizerských hor a Krkonoš (Černohorský, Nádvorník & Servít 1956, Vězda 1961); cf. Vězda & Liška (1999) a Bayerová et al. (2004). V roce 2004 zaznamenal Zdeněk Palice na

tomto kamenném moři korovitý lišejník *Porpidia cinereoatra*, který je patří mezi ohrožené druhy (EN) české lichenoflóry. V kategorii VU (zranitelný) je zařazeno celkem pět druhů lišejníků, z toho čtyři dutohlávky. Roztroušeně se zde vyskytují horské druhy - dutohlávka chudobkokvětá (*Cladonia bellidiflora*) a dutohlávka sírová (*Cl. sulphurina*). Výskyt dutohlávek *Cladonia cervicornis* a *Cl. macrophylla* je spíše ojedinělý. Roztroušený až hojný je výskyt pupkovky severní (*Umbilicaria hyperborea*), pátého druhu kategorie VU. Přestože ostatní druhy lišejníků jsou zařazeny v kategoriích NT a LC, kvantitativní druhové zastoupení podtrhuje lichenologický význam této výjimečné a bohaté lokality.

Soupis lišejníků zaznamenaných na Komářím vrchu u Kraslic

- ¹ lišejníky zaznamenané na exkurzi 4.10.2000, kamenné moře Ráchel (Bayerová et al. 2004)
- ² další lišejníky z kamenného moře Ráchel (sběry v herbáři Muzea Sokolov, kromě lišejníků ¹)
- ³ lišejník zaznamenaný pouze na severním kamenném moři
- ⁴ lišejník z toru „Chudá nevěsta“ u kamenného moře Ráchel
- ⁵ lišejníky zaznamenané Z. Palicem (2004)

*Acarospora fuscata*¹ (LC), *Baeomyces rufus*¹ (LC), *Buellia* sp.⁵, *Cetraria aculeata*² (NT), *C. islandica*¹ (NC), *Cladonia arbuscula*¹ (NT), *Cl. bellidiflora*¹ (VU), *Cl. cervicornis*¹ (VU), *Cl. coccifera*¹ (LC), *Cl. coniocraea*¹ (LC), *Cl. deformis*¹ (NT), *Cl. digitata*¹ (LC), *Cl. fimbriata*³ (LC), *Cl. gracilis*¹ (LC), *Cl. chlorophaea*² (LC), *Cl. macilenta* ssp. *floerkeana*¹ (LC), *Cl. macrophylla*¹ (VU), *Cl. phyllophora*¹ (NT), *Cl. pleurota*¹ (LC), *Cl. polydactyla*² (NT), *Cl. pyxidata*¹ (LC), *Cl. rangiferina*¹ (NT), *Cl. squamosa*¹ (LC), *Cl. stygia*¹ (NT), *Cl. sulphurina*¹ (VU), *Cl. verticilata*² (NT), *Cl. uncialis*¹ (NT), *Diploschistes muscorum*¹ (LC), *D. scruposus*¹ (LC), *Lecanora intricata*¹ (LC), *L. polytropa*¹ (LC), *Lecidea* cf. *lithophila*¹ (NT), *Lecidea* sp.^{2,5}, *Lepraria caesioalba*, chemotyp I¹ (LC), *L. jackii*¹ (NT), *L. rigidula*¹ (LC), *Miriquidica nigroleprosa*¹ (NT), *Physcia tenella*⁴ (LC), *Porpidia cinereoatra*⁵ (EN), *Protoparmelia badia*¹ (LC), *Rhizocarpon* sp.^{2,5}, *Rhizocarpon geographicum*¹ (LC), *R. lecanorinum*¹ (LC), *Stereocaulon saxatile*¹ (CR), *Umbilicaria deusta*¹ (LC), *U. hyperborea*¹ (VU), *U. polyphylla*¹ (LC).

Souhrn

Výsledky publikované v tomto článku jsou komentovaným soupisem lišejníků zaznamenaných na exkurzi v roce 2000 J. Liškou, Š. Bayerovou-Slavíkovou, J. Haldou a P. Uhlíkem (Bayerová et al. 2004), z vlastních sběrů a sběrů Zdeňka Paliceho. U jednotlivých druhů je stanovena klasifikace ohrožení podle kritérií IUCN, kterou laskavě provedl Jiří Liška (BÚ AVČR) podle připravovaného červeného seznamu lišejníků ČR.

Literatura

- Bayerová Š., Halda J., Liška J. & Uhlík P. (2004): Příspěvek k poznání lichenoflóry Krušných hor (Česká republika). *Bryonora*, 33: 28-35.
- Černohorský Z., Nádvorník J. & Servít M.(eds.) (1956): Klíč k určování lišejníků ČSR. I.díl. Nakl. ČSAV, Praha, 156 pp.
- Liška J. et al. (in prep.): Červený seznam lišejníků České republiky.
- Liška J. & Pišút I. (1995): Lišajníky, pp. 120-156. In: Kotlaba F. (ed.): Červená kniha ohrožených a vzácných druhů rostlin a živočichů SR a ČR, 4. Sinice a riasy, huby, lišajníky, mechorasty. *Příroda*, Bratislava, 224 pp.
- Rojík P. (2007a): Geologický fundament Komářího vrchu. *Příroda Kraslicka*, Kraslice, 1: 13-20
- Rojík P. (2007b): Geomorfologie Komářího vrchu. *Příroda Kraslicka*, Kraslice, 1: 21-36.
- Uhlík P. (2005a): Lišajníky, pp. 289-291, append. 2 diag., 1 map. In: Melichar V. (ed.) (2005): Koncepce ochrany přírody a krajiny Karlovarského kraje. Analytická část - 1. verze k interním připomínkám, Karlovy Vary, 344 pp. [CD]
- Uhlík P. (2005b): Vzácné lišajníky a jejich výskyt v kraslické části Krušných hor, pp. 45-48. In: Hejkal J., Michálek J. & Roškotová J. (eds.): Ochrana přírody a krajiny se zaměřením na Kraslicko. Sborník příspěvků k regionálnímu semináři. Městský úřad Kraslice a Krajské muzeum Sokolov, Kraslice, 86 pp.
- Vězda A. (1961): *Lichenes novi vel rariores Sudetorum occidentaliu*. *Preslia*, Praha, 33: 365-368.
- Vězda A. & Liška J. (1999): Katalog lišejníků České republiky. BÚ AVČR, Průhonice, 283 pp.

1: Dutohlávka chudobkokvětá (*Cladonia bellidiflora*)

2: Dutohlávka sírová (*Cladonia sulphurina*)

3: Pupkovka severní (*Umbilicaria hyperborea*)

4: Dutohlávka přeslenitá (*Cladonia verticillata*)

6: Detail kamenného moře Ráchel s typickou bryo- a lichenoflorou

5: Dutohlávka hvězdovitá (*Cladonia uncialis*)

7: Typické petrikolní lišejníky kamenného moře Ráchel: korovitý mapovník zeměpisný a lupenitá pupkovka severní

8: Pevnokmínek *Stereocaulon saxatile*

